

Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2022

Koulujen liikuntasalien harjoitusvuorojen maksut kasvussa suurissa kaupungeissa

PÄÄLÖYDÖKSET

- Koulujen salien harjoitusvuorojen maksuosuus seuroille kasvussa suurissa kaupungeissa.
- Työttömien ja painonhallinnan liikuntaryhmiä järjestetään hieman aiempaa harvemmin.
- Strateginen sitoutuminen liikunnan edistämiseen vahvistunut.
- Liikunnan ydintietojen, kuten lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden ja fyysisen toimintakyvyn (Move!) sekä liikuntapaikkojen käytintietojen esittelyssä luottamushenkilöstölle edelleen parannettavaa.

Lasten ja nuorten harjoitusvuorojen maksuttomuudessa koulujen liikuntasaleissa on tapahtunut muutoksia. Yli 50 000 asukkaan kunnissa maksuttomuus on vähentynyt, mutta 20 000–49 999 asukkaan sekä 5000–9999 asukkaan kunnissa maksuttomuus on lisääntynyt. Yli 50 000 asukkaan kunnissa suunta on maksuttomuudesta ja muodollisesta vuoromaksusta kohti osittain tuettua maksua, mikä käytännössä tarkoittaa yhä suurempia tilakustannuksia seuroille ja sen myötä perheille. Kun vuonna 2018 yli 50 000 asukkaan kunnista 86 prosentilla oli maksuton tai muodollinen vuoromaksu koulujen liikuntasaleista, vuonna 2022 oli vastaava tilanne 77 prosentilla yli 50 000 asukkaan kunnista.

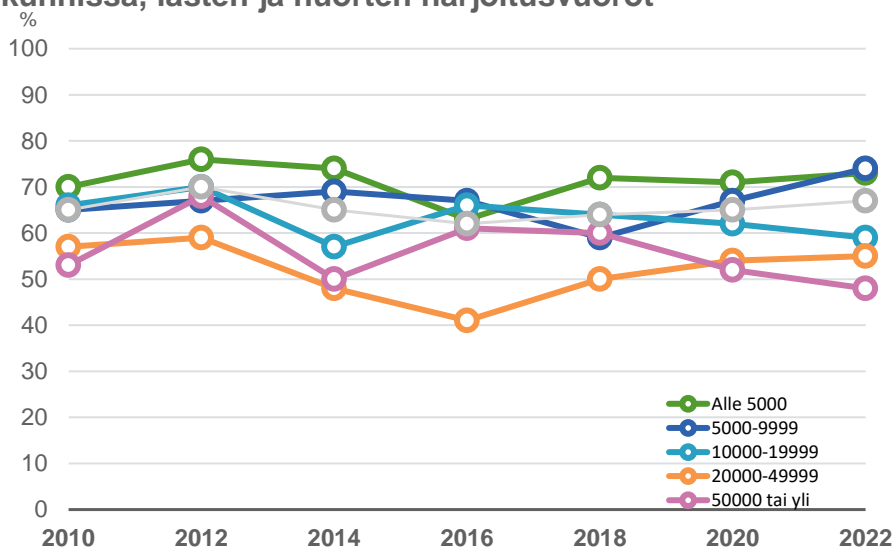
Kunnan strateginen sitoutuminen liikuntaan on vahvistunut. Yhä useamman kunnan (72 %) hyvinvointikertomuksessa on kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta. Vaikka kansallisia suosituksia ja ohjelmia käsitellään edelleen melko harvoin kuntien johdossa, on tässä nähtävissä positiivista kehitystä. Kansallista lasten ja nuorten liikkumissuosituksista oli käsitelty 17 prosentissa kuntien luottamushenkilöhallinnoista ja kolmanneksessa johdoryhmistä.

Lähes kaikki kunnat (95 %) ilmoittivat seuraavansa lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä Move!-mittausten tulosten perusteella. Tästä huolimatta ainoastaan 62 prosenttia kunnista oli esitellyt näitä tuloksia luottamushenkilöhallinnolle.

Tiedot perustuvat joka toinen vuosi toteutettavaan tiedonkeruuseen, joka lähetetään kaikkiin Manner-Suomen kuntiin liikunnasta vastaaville viranhaltijoille. Vuonna 2022 tiedot toimitti 99 prosenttia kunnista ¹. Kuntakohtaiset tiedot ovat nähtävissä [TEAviisari](#)-verkkopalvelussa.

Kuvio 1. Koulun liikuntasalien lasten ja nuorten harjoitusvuorojen maksuttomuus.

Koulujen liikuntasalien maksuttomuus kunnissa, lasten ja nuorten harjoitusvuorot

Timo Ståhl

Johtava asiantuntija, THL
etunimi.sukunimi@thl.fi

Päivi Aalto-Nevalainen

Kulttuuriasiainneuvos, OKM

Vesa Saaristo

Asiantuntija, THL

Niina Saukko

Tutkimuskoordinaattori, THL

Kirsi Wiss

Projektipäällikkö, THL

¹ Alkuperäinen tieto oli saatu 98 prosentista kunnista. Yhden kunnan tiedot lisätty 31.10.2022 julkaisun jälkeen.

Tiedonkeruun toteutus:

Sähköinen tiedonkeruu lähetettiin huhtikuussa 2022 kaikkiin Manner-Suomen kuntiin. Se osoitettiin liikunnan edistämisen vastuuhenkilöille (N=293). Tiedot pyydettiin kokoomaan liikunnan edistämistä vastaavan työryhmän tai johtoryhmän yhteistyönä. Tiedot toimitettiin elokuun 2022 alkuun mennessä 289 (99 %) kunnasta. Kunnista 42 prosenttia oli käsitelty lomaketta liikunnan edistämistä vastaavassa työryhmässä tai toimialan johtoryhmässä.

Johdanto

Liikuntalain (390/2015) tavoitteena on edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa. Kunnan peruspalveluissa korostetaan liikuntapalvelujen saatavuutta sekä terveyttä ja hyvinvointia lisäävän liikunnan järjestämistä kaikille. Tehtävien toteuttaminen edellyttää kunnassa eri toimialojen tiivistä yhteistyötä sekä paikallisen ja alueellisen yhteistyön kehittämistä. Kunnan toimintaympäristöissä tavoitetaan laajasti eri-ikäiset ja eri sosioekonomisiin ryhmiin kuuluvat kuntalaiset. Laajojen väestöryhmien tavoittaminen tapahtuu erityisesti varhaiskasvatuksen, koulujen, liikuntaolosuhteiden ja myös sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden kautta. Laissa säädetään lisäksi kunnan vastuusta kuulla asukkaitaan liikuntaa koskevissa päätöksissä sekä arvioida asukkaidensa liikunta-aktiivisuutta. Hyvinvointia ja terveyttä edistävän liikunnan asema on liikuntalaissa vahva.

Tässä raportissa tarkastellaan kuntien luomia edellytyksiä, toimenpiteitä ja resursseja liikunnan edistämiseksi. Tiedot kerättiin keväällä 2022, jolloin ne toimitti 289 (99 %) kuntaa. Tiedonkeruussa kerätään tietoja terveydenedistämiseksi (TEA) viitekehyksen (sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, osallisuus, muut ydintoiminnat) mukaisesti (Stahl & Rimpelä 2010). Tulokset ovat kunta- ja aluekohtaisesti tarkasteltavissa avoimessa ja maksuttomassa [TEAviisari](#)-verkkopalvelussa ja kysymyskohtaisesti [perustaulukoissa](#). Tässä katsauksessa raportoidaan vuoden 2022 tilannetta. Soveltuvien osin tietoja verrataan aikaisempiin tiedonkeruihin.

Kokonaisuudessaan liikunnan edistämässä ei suuria muutoksia

Kokonaistulos kuvaa kuntien panostusta liikunnan edistämiseen vuosina 2010–2022 (taulukko 1). Kokonaistulos koko maan tasolla on hieman laskenut edellisestä tiedonkeruusta. Tarkempi TEA-viitekehyksen tarkastelu osoittaa, että erityisesti johtamis- ja osallisuusulottuvuuksissa on tapahtunut laskua. Johtamisen osalta tavoitteita asetetaan aiempaa harvemmin maahanmuuttajien liikunnan edistämiseksi ja liikuntapaikkojen käyttövuoroihin ei ole aivan yhtä yleisesti virallisesti hyväksytyjä jakoperusteita. Lisäksi liikuntatilojen käyttövuorojen jakosäännöt mahdollistavat varsin harvoin toiseen kuntaan rekisteröidyn yhdistyksen käyttövuorojen haun samoilla ehdoilla paikallisten yhdistysten kanssa, erityisesti yli 50 000 asukkaan kunnissa (14 % vuonna 2022, 19 % vuonna 2020). Osallisuuden osalta lasku selittyy sillä, että tiedonkeruulomakkeesta ja siten myös TEAviisarista on jäänyt pois tietosisältöjä, jotka aiemmin toteutuivat varsin hyvin. Vastaavasti strategisessa sitoutumisessa liikunnan edistämiseen sekä seuranta ja tarveanalyysissä on tapahtunut positiivista kehitystä.

Taulukko 1. Liikunnan edistämisen kehitys (pisteet*) vuosina 2010–2022.

Liikunta, koko maa	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Kokonaistulos	60	67	68	71	74	72	72
Sitoutuminen	47	53	54	58	61	62	69
Johtaminen	59	74	78	83	86	83	72
Seuranta ja tarveanalyysi	50	69	66	54	58	54	65
Voimavarat	67	68	65	66	64	63	60
Osallisuus	59	64	74	91	93	95	94
Muut ydintoiminnat	75	72	71	77	79	75	74

*Pisteet 0–100. Pistemäärä 100 tarkoittaa, että toiminta on kaikilta osin hyvän käytännön ja laadun mukaista.

Seuraavassa raportoidaan tiedonkeruun keskeisiä kansallisia tuloksia kuntien prosenttiosuuksina. TEAviisarissa ja siten myös taulukossa 1 tulokset (pisteet) ovat väestöllä painotettuja.

Liikunta-aktiivisuuden kuvaus hyvinvointikertomuksissa yleisty- nyt

Liikunnan edistäminen osana kuntien hyvinvointikertomuksia on yhä yleisempää. Lähes kolmessa kunnassa neljästä (72 %) oli hyvinvointikertomuksessa kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta vuonna 2022. Kaksi vuotta aiemmin vastaava osuus oli 68 prosenttia. Kunnan hyvinvointipolitiikkaa määrittävissä laajoissa hyvinvointikertomuksissa kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden kuvaukset ja poikkihallinnollisten toimenpiteiden suunnittelu on toivottavaa, koska fyysisen aktiivisuuden vähenemisestä on runsaasti tutkimusnäyttöä (ks. Itkonen ym. 2018; THL 2021). Myös liikuntasuunnitelmat / liikunnan kehittämisohjelmat ovat lähes ennallaan (70 prosentissa kunnista) verrattuna kahden vuoden takaiseen tilanteeseen. Vuonna 2020 kolmessa kunnassa neljästä (71 %) oli tehty liikuntasuunnitelma tai kehittämisohjelma.

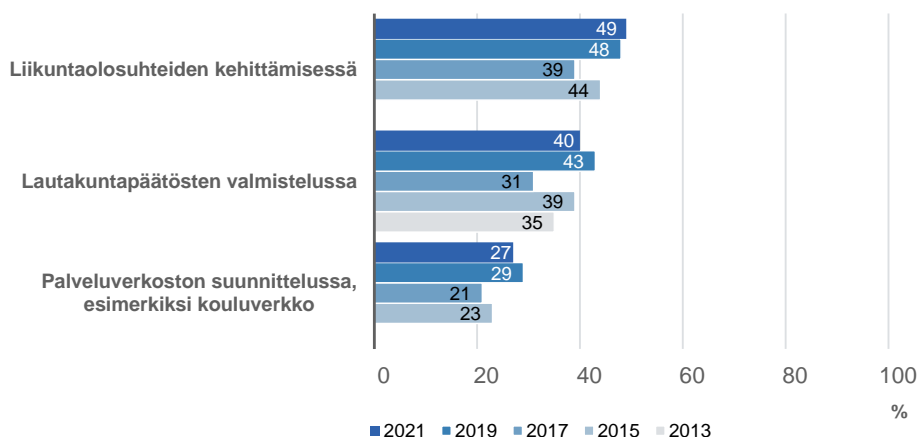
Poikkihallinnollinen työ ennallaan

Kunnista 83 prosenttia ilmoitti, että kunnassa toimii yksi tai useampi poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä. Tilanne on pysynyt ennallaan verrattuna vuoden 2020 tilanteeseen (83 %). Sekä liikunnasta vastaavan toimialan että jonkin muun toimialan tai ryhmän vetämänä työnä työryhmiä oli 32 prosentissa kunnista (vuonna 2020 28 %).

Osallistuminen lautakuntapäätösten vaikutusten ennakoarviointiin lähes ennallaan

Kunnista 40 prosenttia ilmoitti liikuntatoimen asiantuntijoiden osallistuneen lautakuntapäätösten vaikutusten ennakoarviointiin (EVA) vuonna 2021. Kaksi vuotta aiemmin vastaava osuus oli 43 prosenttia. Yleisimmin (49 %) vaikutusten ennakoarviointi oli liittynyt liikuntaolosuhteiden kehittämiseen. Lähes kolmasosa kunnista (27 %) ilmoitti tehneensä vaikutusten ennakoarviointia palveluverkoston, esimerkiksi kouluverkon suunnittelussa. (Kuvio 2.)

**Kuvio 2. Liikunnan edistämisestä vastaavien viranhaltijoiden osallistuminen valmis-
teilla olevien päätösten vaikutusten ennakoarviointiin (esim. EVA) (2013–2021),
kuntien prosenttiosuudet.**

Liikuntaolosuhteet ja niiden kehittäminen ennallaan

Kahdessa kunnassa kolmesta (65 %) liikunnan edistäminen oli otettu erityiseksi tavoitteeksi kunnan yleissuunnittelussa (yleiskaavat, osayleiskaavat). Kaksi vuotta aiemmin vastaava osuus oli 68 %. Kunnista 36 prosentissa oli vakiintunut käytäntö, jonka mukaan liikunnan edistämisen vastuuhenkilö osallistuu kunnan maankäyttöön liittyvien strategioiden ja ohjelmien suunnittelun prosesseihin. Vastaava käytäntö oli yleiskaava- ja osayleiskaava-suunnittelun prosessien osalta 35 prosentissa kunnista ja asemakaavan osalta 33 prosentissa kunnista. Yleisimmin (42 %) kunnissa oli vakiintunut käytäntö, jonka mukaan liikunnan edistämisen vastuuhenkilö osallistuu liikenne- ja katusuunnittelun prosesseihin.

Move!-mittaus

Move! on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen mittaus- ja palautejärjestelmä, jonka keskeisenä tarkoituksena on kannustaa omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen. Move!-mittaustuloksia hyödynnetään esimerkiksi koulujen liikunnanopetuksessa, kouluterveydenhuollon järjestämissä terveystarkastuksissa sekä valtakunnallisten, alueellisten ja paikallisten hyvinvointitoimenpiteiden suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa.

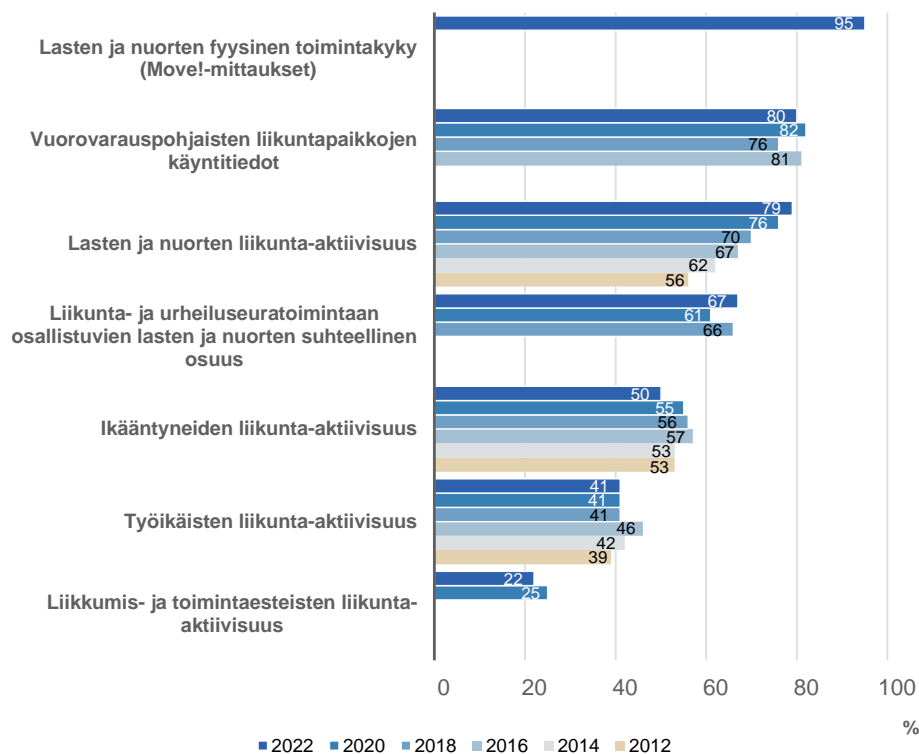
Kunnan kunnossapitämien kevyen liikenteen väylien kilometrimäärä vuoden 2020 tiedon mukaan oli valmiiksi täytettynä tiedonkeruulomakkeeseen ja yhdyshenkilöitä pyydettiin tarvittaessa päivittämään kilometrejä. 55 kuntaa ilmoitti, (19 %), että kilometrimäärä oli lisääntynyt. Kuudessa kunnassa (2 %) määrä oli vähentynyt. Kunnan ylläpitämiä kevyen liikenteen väyliä oli vuonna 2022 keskimäärin 2,5 metriä asukasta kohden (vuonna 2020 2,3 metriä/asukas).

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden säännöllinen seuranta yleistynyt

Lähes kaikki kunnat (95 %) ilmoittivat seuraavansa lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä Move!-mittausten perusteella (kuvio 3). Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden seurannassa on tapahtunut myönteistä kehitystä vuodesta 2010 lähtien. Työikäisten liikunta-aktiivisuuden seuranta on pysynyt lähes samalla tasolla seuranta-aikana. Liikkumis- ja toimintaesteisten liikunta-aktiivisuutta ei seurata suurimmassa osassa kunnista (67 %). Tilanne on pysynyt ennallaan verrattuna vuoden 2020 tilanteeseen. Joka viidennessä (22 %) kunnassa sitä seurattiin vähintään kahden vuoden välein.

Kunnista 44 prosenttia teki lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuudesta vuosittaisen yhteenvedon ja raportoi sen esimerkiksi hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa. Kaksi vuotta sitten yhteenvedon raportoi 54 prosenttia kunnista.

Kuvio 3. Liikunta-aktiivisuuden seuranta vähintään kahden vuoden välein (2012–2022), kuntien prosenttiosuudet.

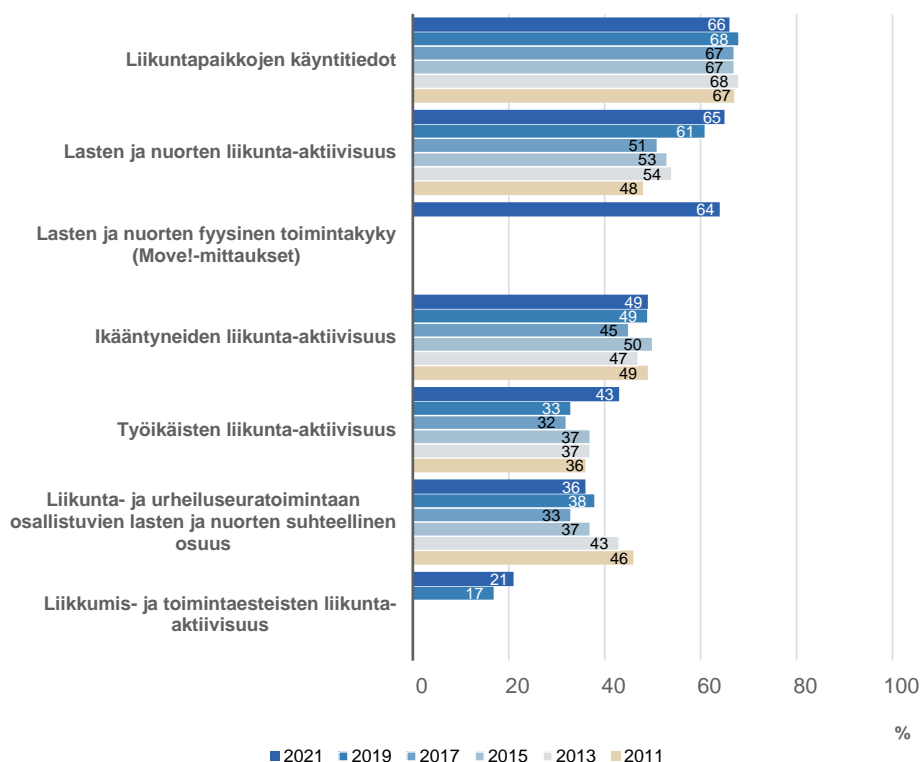
Sukupuolten tasa-arvon huomioimisessa suunnittelussa ja seurannassa ei suuria muutoksia

Kunnissa, joissa oli laadittu liikuntasuunnitelma, liikunnan kehittämisohjelma tai poikkihallinnollinen liikkumisohjelma, yli kolmanneksessa (38 %) oli huomioitu sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Tilanne oli samalla tasolla kuin vuosina 2020 ja 2018. Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuustietoja seurattiin sukupuolittain 59 prosentissa kunnista (52 % vuonna 2020). Harvinaisempaa oli ikääntyneiden (29 %) ja työikäisten (26 %) liikunta-aktiivisuuden seuranta sukupuolittain. Vastaavat luvut vuonna 2020 olivat 25 ja 22 prosenttia.

Liikunnan ydintietojen esittelemisessä luottamushenkilöille edelleen parannettavaa

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden esittely luottamushenkilöille oli hieman yleistynyt vuonna 2021 (kuvio 4). Yleisin esitelty asia oli edelleen liikuntapaikkojen käytitiedot (66 %). Kahdessa kunnassa kolmesta (65 %) luottamushenkilöille oli esitelty lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta. Noin puolessa (49 %) kunnista oli esitelty ikääntyneiden liikunta-aktiivisuutta. Työkäisten liikunta-aktiivisuuden esittely (43 %) oli selvästi yleisempää kuin kaksi vuotta sitten. Myös liikkumis- ja toimintaesteisten liikunta-aktiivisuuden esittely (21 %) oli yleisempää kuin kaksi vuotta aiemmin.

Kuvio 4. Liikunta-aktiivisuuden ja muiden liikuntaan liittyvien tietojen esittely luottamushenkilöille (2011–2021), kuntien prosenttiosuudet.

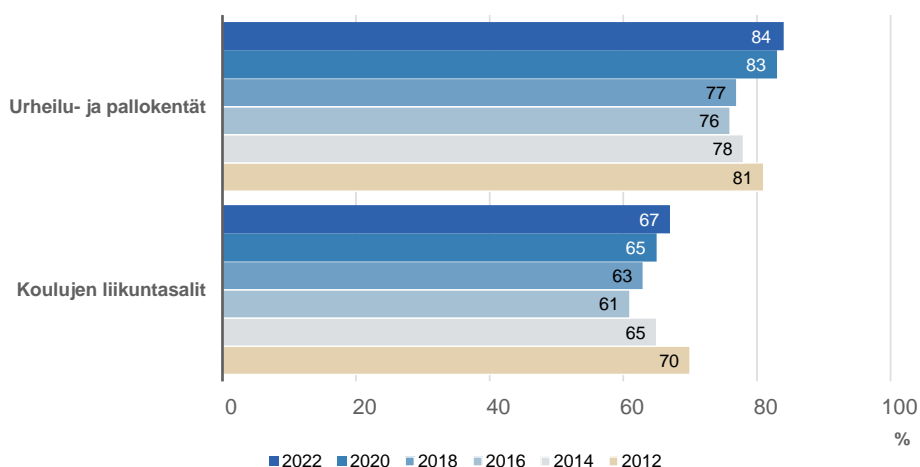

Harjoitusvuorojen maksuosuus seuroille kasvussa suurissa kaupungeissa

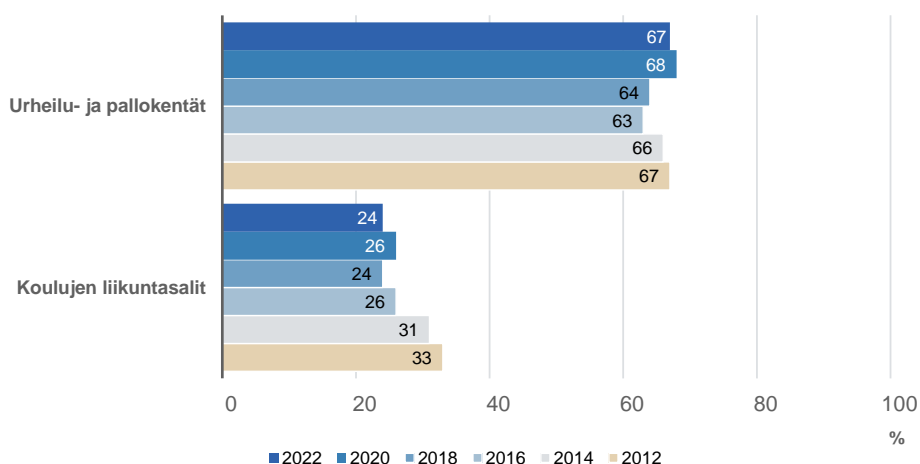
Maksupolitiikka vaihtelee kunnan eri liikuntapaikoilla. Lasten ja nuorten harjoitusvuorojen maksullisuuden lisääntyminen näyttää taittuneen (kuviot 1, 5 & 6) erityisesti alle 50 000 asukkaan kunnissa. Aikuisten vuoroissa harjoitusvuorojen maksuttomuus toteutui harvemmin kuin lasten vuoroissa. Vuonna 2022 kunnista 67 prosenttia ilmoitti, että koulujen liikuntasalit ovat maksutta lasten ja nuorten seuratoiminnan käytössä. Vastaava luku kahta vuotta aiemmin oli 65 prosenttia.

Tarkasteltaessa yli 50 000 asukkaan kuntia, huomataan, että maksuttomien tai muodollista vuoromaksua perittävien harjoitusvuorojen (vuoden 2018 osalta muodollisen vuoromaksun katsottiin vastaavan 1–10 % todellisista kustannuksista) osuus on vähentynyt (2022 77 %, 2020 86 % ja 2018 86 %) eli tilakustannukset seuroille ovat kasvaneet.

Kuvio 5. Lasten ja nuorten harjoitusvuorojen maksuttomuus liikuntaseuroille vuosina 2012–2022, kuntien prosenttiosuudet.

Kuvio 6. Aikuisten harjoitusvuorojen maksuttomuus liikuntaseuroille vuosina 2012–2022, kuntien prosenttiosuudet.

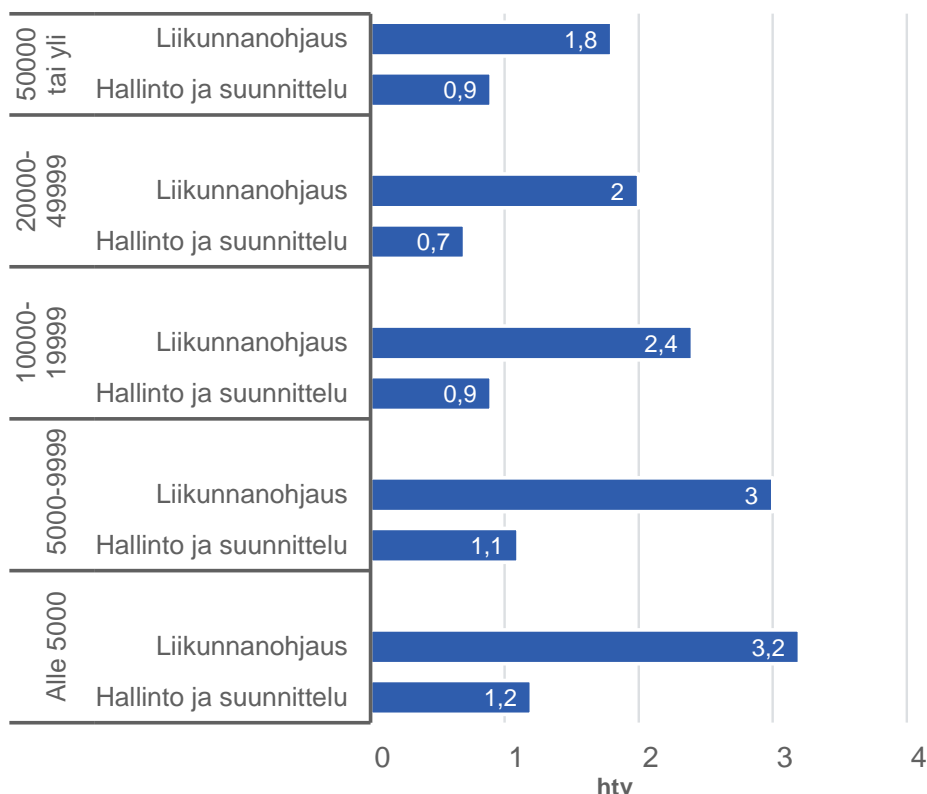

Noin neljässä kunnassa viidestä (78 %) oli virallisesti hyväksytyt liikuntapaikkojen käyttövuorojen jakoperusteet. Kaksi vuotta sitten vastaava käytäntö oli 73 prosentissa kunnista. Alueellisen yhteistyön näkökulmasta kuntien liikuntayhdistysten avustussääntö näytti mahdollistavan myös toiseen kuntaan rekisteröityneen yhdistyksen tukemisen noin joka kolmannessa (37 %) kunnassa. Vastaava luku kahta vuotta aiemmin oli 36 prosenttia.

Liikunnan hallinnon ja ohjauksen henkilöstömäärä ennallaan

Liikunnan edistämisen hallinnon ja suunnittelun henkilöitä toimi kunnissa vuonna 2021 lähes saman verran kuin vuonna 2019. Keskimäärin edellä mainittuihin tehtäviin käytettiin yksi henkilötyövuosi 10 000 asukasta kohti vuonna 2021. Pienemmissä kunnissa työpanos oli suuria kuntia suurempi asukaslukuun suhteutettuna (kuvio 7). Liikunnanohjaushenkilöstön (esim. liikunnanohjaajia ja erityisliikunnan ohjaajia) työpanos oli kunnissa keskimäärin 2,4 henkilötyövuotta.

Kuvio 7. Liikunnanohjauksen ja liikuntahallinnon ja – suunnittelun henkilöstön työpanos (htv/10000 asukasta, mediaani) kunnan koon mukaan vuonna 2021.

Liikunta- ja urheiluseurojen ja kunnan yhteistyö yleistynyt

Säännöllisesti kokoontuva liikuntaseurojen ja yhdistysten sekä kunnan yhteinen asiantuntijaelin, kuten seuraparlamentti, toimi joka kolmannessa (37 %) kunnassa. Tätä yleisemmin (79 %) kunnissa tehtiin yhteistyötä liikuntaseurojen ja yhdistysten kanssa erikseen koolle kutsutuissa yhteiskokouksissa. Liikunta- ja urheiluseurojen kanssa tehty yhteistyö on yleistynyt kahden vuoden takaisesta (vuonna 2020 33 % ja 73 %).

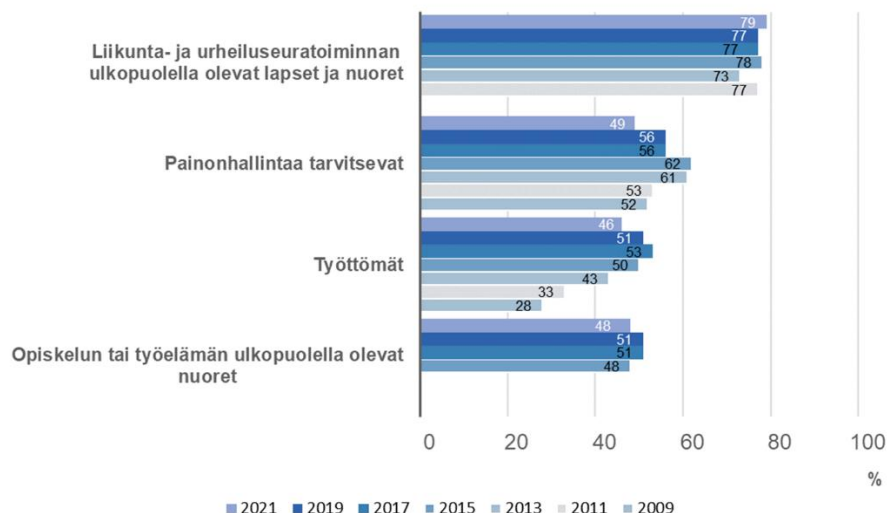
Koulupäivän liikkumista lisääviä toimenpiteitä entistä harvemmin

Kouluista 84 prosenttia ilmoitti, että koulun piha on liikkumiseen innostava lähiliikunta- paikka, jota hyödynnetään myös koulupäivän ulkopuolella. Oppilaita on aktivoitu koulumatkaliikuntaan 72 prosentissa kouluista. Kouluista 68 prosentissa järjestettiin pitkiä liikuntavälitunteja. (THL. Tilastoraportti 16/2022.)

Painonhallinnan ja työttömien liikkumisryhmiä järjestetään hieman aiempaa harvemmin

Neljässä kunnassa viidestä (79 %) oli järjestetty liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille. Harvemmin (48 %) kunnissa järjestettiin liikkumisryhmiä opiskelun tai työelämän ulkopuolella oleville nuorille (2019 51 %) ja työttömille (46 %, 2019 51 %). Painonhallintaa tarvitseville järjestettiin liikkumisryhmiä hieman harvemmin (49 %) kuin vuonna 2019 (56 %).

Kuvio 8. Liikkumisryhmät vuosina 2009–2021.

Yli kolmanneksessa (37 %) kunnista toimi vakiintunut poikkihallinnollinen liikuntapalvelujen ja sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteinen liikuntaneuvonnan palveluketju. Se määriteltiin kunnassa toimivien eri toimijatahojen yhteistyöksi, joka muodostuu peräkkäisistä palveluista ja muodostaa asiakkaan näkökulmasta saumattoman kokonaisuuden liikkuamisen edistämiseksi. Noin joka kymmenennessä (11 %) kunnassa oli vakiintunut liikuntaneuvonta, jossa sosiaali- ja terveyspalvelut eivät olleet mukana. Liikuntaneuvontahanke, jossa sosiaali- ja terveyspalvelut eivät olleet mukana, oli 12 prosentissa kuntia. Kunnista 23 prosentissa ei ollut liikuntaneuvontaa.

Liikuntapaikkojen ympäristövaikutusten huomioimisessa kehitettävää

Kolmannes (30 %) kunnista ilmoitti, että liikuntapaikkojen joistakin ympäristökuormituksesta kerätään tai on saatavilla tietoa. Viidennes (20 %) kunnista ilmoitti, että monipuolista tietoa liikuntapaikkojen materiaalivirroista kerätään tai on saatavilla järjestelmällisesti. Puolet (50 %) kunnista ei kerää eikä tietoa liikuntapaikkojen ympäristökuormituksesta ole saatavilla. Neljännes (25 %) kunnista ilmoitti asettavansa liikuntapaikkojen materiaalivirtojen ja ympäristökuormituksen vähentämiseksi tavoitteita vuosittain. Neljännes (25 %) kunnista ilmoitti antaneensa koko henkilöstölle ohjeet energian-, veden- ja materiaalikulutuksen sekä jätteenmuodostuksen ja haitallisten päästöjen vähentämiseksi kaikissa tehtävissä.

På svenska

Huvudresultaten publiceras på svenska på webbplatsen thl.fi och i publikationsarkivet julkari.fi.

Tiedolla johtaminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä -verkkokoulu

Verkkokoulusta löydät

- perustiedot tiedolla johtamisesta
- käytännönläheisiä vinkkejä tiedon hyödyntämisestä
- lyhyitä ohjevideoita
- kysymyksiä pohdittavaksi yksin tai yhdessä
- konkreettisia tehtäviä tiedon hyödyntämisestä ja soveltamisesta omaan työhön

[Tutustu Tiedolla johtaminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä -verkkokouluun](#)

www.thl.fi/tilastot/teaviisari/liikunta

Kirjallisuus

[Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2021](#). THL. Tilastoraportti 16/2022. 10.5.2022.

Itkonen H, Lehtonen K & Aarresola O. (toim.) 2018. [Tutkimuskatsaus liikuntapoliittisen selonteon tausta-aineistoksi](#). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:6.

Kulmala J, Saaristo V & Ståhl T. 2010. [Terveyttä edistävä liikunta kunnissa: Perusraportti 2010](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:6. Helsinki.

Liikenne- ja viestintäministeriö. 2018. Jääskeläinen S. (toim.) [Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelma](#). Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 5/2018.

[Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2016](#). THL. Tilastokatsaus 9/2016. 6.10.2016.

[Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2018](#). THL. Tilastoraportti 36/2018. 23.10.2018.

[Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2020](#). THL. Tilastoraportti 42/2020. 27.10.2020.

[Liikuntalaki 390/2015](#).

[Nuorten arki. Kouluterveyskysely 2021: Moni nuori liikkuu liian vähän](#). THL. Tilastoraportti 46/2021. 17.12.2021.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021. [Liikkumissuositus 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:19. Helsinki.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Linjaukset ja kehittäminen](#).

[Perustaulukot tuloksista aluehallintovirastojen ja maakuntien aluejaon ja tilastokeskuksen kuntaryhmituksen mukaisesti](#).

Ståhl T & Rimpelä M. 2010. Väestön terveyden edistäminen kunnan tehtävänä. Teoksessa Ståhl T & Rimpelä A. (toim.) [Terveyden edistäminen tutkimuksen ja päätöksenteon haasteena](#). THL Teema 9/2010. Helsinki.

[Terveyttä edistävä liikunta kunnissa vuonna 2012](#). TEAviisari. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 278. Kunnossa kaiken ikää -ohjelma. Jyväskylä.

[Terveyttä edistävä liikunta kunnissa vuonna 2014](#). TEAviisari. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 301. Kunnossa kaiken ikää -ohjelma. Jyväskylä.

[Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta \(OKM 2018\)](#). Opetus- ja kulttuuriministeriö 25.10.2018.

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
thl.fi | [@THLorg](#)

ISSN 1798-0887

THL – Tilastoraportti 39/2022

Laatuseroste

Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2022

Tilastotietojen relevanssi

Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä TEAvisari on kehitetty yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa. Vertailutietojärjestelmä tekee näkyväksi kuntien tekemän työn asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi seitsemällä eri toimialalla. Liikunnasta vastaavan toimialan lisäksi palvelussa on vertailutiedot terveyden edistämisaktiivisuudesta (TEA) perusterveydenhuollossa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa, kulttuuripalveluissa ja kuntien strategisessa johtamisessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) keräämä liikunnan edistäminen kunnissa -aineisto sisältää tietoja kuntien toiminnasta kuntalaisten liikunnan edistämiseksi ja liikunnan edellytysten luomiseksi. Tiedot liittyvät kuntien toimintaan laajojen väestöryhmien liikunnan edistämiseksi. Tietoja käytetään mm. liikuntalain (390/2015) ja poikkihallinnollisen Liikuntapolitiikan koordinaatioelimen toimintasuunnitelman (2021) seurannassa sekä Valtion liikuntaneuvoston toteuttamassa arviointityössä. Tietoja käytetään myös kuntien valtiosuoksien perusteena olevan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosan (hytekerroin) tietopohjassa.

Tietojen avulla kunnat ja alueet voivat vertailla liikunnan edistämistoimintansa tilannetta koko maahan tai toisiin kuntiin. Tiedot on tarkoitettu kuntien ja kaupunkien viranomaisille sekä kansallisille ja alueellisille viranomaisille, sekä suunnittelijoille ja tutkijoille.

Liikunnan edistäminen kunnissa -kokonaisuus jakaantuu kuuteen eri ulottuvuuteen eli sitoutumiseen, johtamiseen, seurantaan ja tarveanalyysiin, liikunnan edistämisen voimavaroihin, osallisuuteen ja muihin ydintoimintoihin. Lisäksi lomakkeen lopussa kerätään tietoa vaihtuvista teemoista hallinnonalan kansallisiin, ajankohtaisiin tietotarpeisiin liittyen. Vuonna 2022 vaihtuvat teemat liittyivät palveluverkkoselvitykseen, työvoiman saatavuuteen, rekisteröimättömien yhdistysten liikuntatoimintaan ja nousevien lajien liikuntapaikkojen päätöksiin.

- Sitoutuminen kuvaa strategiatasolla kunnan sitoutumista liikunnan edistämiseen esim. teeman näkyvyys erilaisissa asiakirjoissa sekä kansallisten ohjelmien hyödyntämistä.
- Johtaminen kuvaa liikunnan edistämisen organisoimista, vastuun määrittelyä ja toimeenpanoa.
- Seuranta ja tarveanalyysi kuvaa liikunnan edistämiseen vaikuttavien tekijöiden seuranta ja tarveanalyysia väestöryhmittäin sekä raportointia johto-/työryhmälle ja luottamushenkilöille.
- Voimavarat kuvaa liikunnan edistämisen resursoimista esim. harjoitusvuoromaksujen subventointia liikuntapaikoilla sekä liikunnanhallinnon ja -ohjauksen työpanosta.
- Osallisuus kuvaa kunnan liikunta- ja urheiluseurojen, muiden yhdistysten yhteiselimä.
- Muut ydintoiminnot ovat toimialakohtaisesti määritettäviä liikunnan edistämisen ydintoimintoja, jotka jokaisessa kunnassa tulisi toteuttaa.

Tilasto kerätään parillisina vuosina ja tiedot on kerätty vuodesta 2010 alkaen. Tiedonkeruu tehdään yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön liikunnan vastualueen, Suomen Kuntaliiton ja Valtion liikuntaneuvoston kanssa. Tiedonkeruun valmistelussa asiantuntijaryhmä käy läpi edellisen tiedonkeruun sisällöt ja uudelleenarvioi sekä pisteyttää yksittäiset kysymykset. Lisäksi kunnista saadut palautteet ja uudet sisältöehdotukset huomioidaan valmistelussa. Työryhmässä on useita kuntien edustajia (Helsinki, Jyväskylä, Asikkala, Joroinen ja Tampereen kaupunkiseutu).

Menetelmäkuvaus

THL kokoaa TEAviisari-verkkopalveluun Liikunnan edistäminen kunnissa -kokonaisuuteen tarvittavat tiedot eri tietolähteistä. Yhteensä laajojen väestöryhmien liikunnan edistämisen indikaattoreita on 97 kappaletta, joista 84 kerätään suoraan kuntien ja kuntayhtymien liikunnan edistämistä vastaavilta viranhaltijoilta Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruun avulla. Kuntien liikuntatoiminnasta vastaaville viranhaltijoille suunnatun tiedonkeruun lisäksi tietoja poimitaan suomalaisten liikuntapaikkojen tietopankista eli [LIPAS-järjestelmästä](#) (liikuntapaikkojen lukumäärät), Valtiokonttorista (liikunnan ja ulkoilun kustannukset) ja THL:n [Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa](#) -tiedonkeruusta (koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet).

Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruu kuntien liikunnan edistämistä vastaaville viranhaltijoille tehdään parillisina vuosina huhtikuusta alkaen. Viranhaltija kokoaa tiedonkeruulomakkeella kysytyt tiedot ja tallentaa ne sähköiselle verkkolomakkeelle. Tietojen toimittamisesta muistutetaan kahdesti sähköpostilla. Tarvittaessa vastaamattomiin kuntiin ollaan yhteydessä puhelimitse.

THL suosittaa, että lomakkeen tiedot käsitellään kunnan liikunnan edistämistä vastaavassa työryhmässä tai johtoryhmässä vastaamisen yhteydessä. Tiedonkeruun alkamisesta informoidaan myös kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä koordinoivia yhdyshenkilöitä, asiantuntijoita, suunnittelijoita tms.

Tiedot kuvaavat kunnan liikunnan edistämisen kuutta ulottuvuutta, jotka ovat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, osallisuus ja muut ydintoiminnat. Ulottuvuuskohtaiset pistemäärät on saatu pisteyttämällä kunnan toimintaa kuvaavat tosiasialuonteiset tiedot suhteessa lainsäädäntöön, suosituksiin ja hyviin käytäntöihin. Kokonaispistemäärä on ulottuvuuksia kuvaavien pistemäärien keskiarvo. Indikaattorit on pisteytetty asteikolla 0–100. Pistemäärä kuvaa, miten hyvin liikunnan edistäminen toteutuu kunnassa. Pistemäärä 100 tarkoittaa, että toiminta on kaikilta osin hyvän käytännön ja hyvän laadun mukaista.

Esimerkki kysymyksen pisteytyksestä:

Kysymys 17. Seurataanko liikunnan edistämistä vastaavalla toimialalla säännöllisesti seuraavia asioita?

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuus:

Ei seurata	(0 pistettä)
Valtuustokausittain	(50 pistettä)
Kahden vuoden välein	(100 pistettä)
Vuosittain tai jatkuvasti	(100 pistettä)

Alueiden pistemäärä on kuntakohtaisten tietojen väestömäärällä painotettu keskiarvo.

Tietojen kattavuus

Vuonna 2022 tietojen kattavuus oli 289 kuntaa (99 % kaikista Manner-Suomen kunnista). AVI-alueittain kattavuus oli korkein Itä-Suomen, Lapin ja Lounais-Suomen (100 %) kunnissa ja matalin Etelä-Suomessa (95 %). Kunnan koko oli yhteydessä kattavuuteen: alle 5 000 asukkaan kunnista 96 prosenttia toimitti tiedot. Yli 5000 asukkaan kunnista 100 prosenttia toimitti tietonsa. Tietonsa toimittaneet kunnat kattoivat 99,9 prosenttia koko maan väestöstä. Ahvenanmaan kunnat eivät olleet mukana tiedonkeruussa.

Lomakkeella kerättiin 84 kunnan liikunnan edistämistä kuvaavaa yksittäistä tietoa. Tiedot olivat sellaisia, jotka jokaisen kunnan olisi ollut mahdollista toimittaa tiedonkeruuta varten. Täysin kattavia vastauksia oli 48 kappaletta. Alle 5 prosenttia puuttuvia tietoja oli 50 prosentissa vastauksista. Puuttuvien tietojen lukumäärä oli yhteydessä tilastolliseen kuntaryhmytykseen siten, että maaseutumaisien kuntien vastauksissa puuttuvia tietoja oli keskimäärin enemmän kuin kaupunkimaisten ja taajaan asuttujen. Vastaava yhteys oli havaittavissa kunnan asukasluvun osalta.

Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Ohje on, että liikunnasta vastaavan viranhaltijan tulisi koota tiedot yhteistyössä kunnan liikunnan edistämisestä vastaavan työryhmän kanssa. Vuonna 2022 42 prosenttia kunnista oli käsitellyt tiedonkeruulomakkeen liikunnasta vastaavassa työryhmässä tai johtoryhmässä. Yli 10 000 asukkaan kunnissa tiedonkeruuta käsiteltiin pieniä kuntia yleisemmin myös työryhmässä tai johtoryhmässä.

Vuonna 2022 aineiston laadun ja luotettavuuden kehittämiseksi kahden kysymyksen vastaukset tarkistettiin ja käytiin läpi systemaattisesti. Tarkastukseen valittiin harkinnanvaraisesti keskeisiä kysymyksiä eri ulottuvuuksista. Kysymykset olivat:

19. Tehdäänkö liikunnan edistämisestä vastaavalla toimialalla seuraavista asioista vuosittainen yhteenveto niin, että se raportoidaan kunnan toimintakertomuksessa, hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa? Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuus

30. Järjestikö kunta vuonna 2021 liikkumisryhmiä omana toimintana tai yhteistyössä joillekin seuraavista ryhmistä erikseen tai integroidusti? Liikunta- ja urheiluseuratoiminnan ulkopuolella olevat lapset ja nuoret

Valitut tiedot tarkistettiin käymällä läpi kuntien asiakirjoja ja katsomalla löytyykö niistä kysytty tieto. Asiakirjoja etsittiin kuntien kotisivuilta, ja jos asiakirjaa ei löytynyt, kuntiin oltiin yhteydessä sähköpostilla tai puhelimella. Jos asiakirjasta ei löytynyt etsittyä asiaa, tarkistettiin asiakirja uudelleen, sekä sen jälkeen vielä pyydettiin kunnalta varmistusta siitä, että on tarkistettu oikea asiakirja, eikä ole tehty tarkistusvirhettä. Tällä pyrittiin varmistamaan myös tarkastelun luotettavuus pienentämällä tarkistusvirheen mahdollisuutta sekä antamaan kunnan yhdyshenkilölle mahdollisuus tarkentaa ilmoittamaansa tietoa.

Tarkastettuja asiakirjoja oli yhteensä 393 ja niistä lisätietopyyntö lähetettiin 71 kunnalle. Korjattavia tietoja oli 43. Korjattavaa oli yhteensä 43 kunnan tiedoissa eli korjaukset koskivat eri kuntia. Luotettavuuden ja laadun kehittämisen kannalta oleellista on, että virheellisten tietojen toimittaminen ei ollut systemaattista. Tarkistustyön aikana havaittiin, että useampi kunta oli tulkinut kysymyksessä 19 Move!-tulosten olevan liikunta-aktiivisuuden seuranta.

Kuntien liikunnanohjauksen sekä hallinnon ja suunnittelun ammattihenkilöiden lukumäärätiedoista lasketut tunnusluvut lähetettiin tarkistettavaksi kaikkiin tiedot toimittaneisiin Manner-Suomen kuntiin. Tiedot lähetettiin liikunnasta vastaaville yhdyshenkilöille sähköpostilla elokuussa 2022. Yhdyshenkilöitä pyydettiin tarkastamaan kaksi tietoa, jotka oli laskettu heidän antamistaan tiedoista. Tarkastettavia tietoja oli yhteensä 1152. Tietoja tarkensi yhteensä 93 kuntaa. Näistä 19 kuntaa ilmoitti, että tarkistettaviksi lähetetyt tiedot ovat oikein. Korjattavia tietoja oli yhteensä 97. Liikunnan hallinnon ja suunnittelun henkilöstön tunnuslukua korjasi ylöspäin 26 kuntaa ja alaspäin 19 kuntaa. Liikunnanohjaushenkilöstön tunnuslukua korjasi alaspäin 39 kuntaa ja korotti 13 kuntaa.

Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Tiedot liikunnan edistämisestä kerätään parillisten vuosien huhtikuussa ja kysymyskohtaiset perusjakaumat julkaistaan perustaulukoissa kyseisen vuoden kesä-elokuussa kuntakoon, tilastollisen kuntaryhmitymyksen, aluehallintoviraston alueen ja maakuntajaon mukaan.

Kuntakohtaiset tiedot raportoidaan pisteytettyinä lokakuussa TEAviisarissa. TEAviisarissa tiedot esitetään valmiiksi analysoituna yhteenvetoina ja toiminnan suunnittelun, johtamisen ja arvioinnin kannalta hyödyllisinä visuaalisina kuvioina. TEAviisari näyttää kokonaiskuvan sekä auttaa tunnistamaan kunnan toiminnan keskeiset vahvuudet ja kehittämistarpeet.

Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys/selkeys

Tiedot ja kysymyskohtaiset [perusjakaumataulukot](#) julkaistaan THL:n ylläpitämässä TEAviisari-verkkopalvelussa. Tilastotietoja voi poimia myös Tilasto- ja indikaattori-pankki [Sotkanetistä](#). Sotkanetissä on mahdollista tarkastella vain kokonaispisteitä sekä

valikoituja yksittäisiä indikaattoreita. Ulottuvuuksien ja kaikkien yksittäisten indikaattoreiden tiedot ovat saatavilla TEAvisarista. Tiedot raportoidaan voimassa olevalla kunta- jaolla.

THL:n tilastoraportissa julkaistaan kansalliset päätulokset.

Tilastojen vertailukelpoisuus

Liikunnan edistäminen kunnissa -aineisto on kerätty kahden vuoden välein vuosina 2010–2022. Tietosisältöön on kehitetty uusia indikaattoreita ja myös tehty pieniä muutoksia. Keskeinen tietosisältö, yhteensä 19 indikaattoria on pysynyt samana. Vuonna 2022 indikaattoreita oli yhteensä 97, joista 87 oli käytössä myös vuonna 2020.

Uudet indikaattorit eivät ole olennaisella tavalla muuttuneet ulottuvuuksien keskeistä sisältöä. Yksittäiset muuttuneet/uudet indikaattorit vuonna 2022 olivat esimerkiksi seuraavanlaisia: asiakirjat vaihtuneet (sitoutuminen), liikunnasta vastaavan viranhaltijan osallistuminen maankäytön suunnittelun prosesseihin (johtaminen) ja lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (Move!-mittaukset) (seuranta ja arviointi). Osallisuusindikaattoreista jätettiin pois kolme indikaattoria, jotka toteutuivat edellisellä tiedonkeruukierroksella erittäin hyvin, eivätkä erotelleet kuntia toisistaan. Tämä muutos vaikuttaa Osallisuus-ulottuvuuden tulosten vertailtavuuteen. Kysymyksen 27 vaihtoehtoja muutettiin vuonna 2020 siten, että kaksi luokkaa pidettiin ennallaan, kahden sanamuotoa muutettiin ja loput yhdistettiin yhdeksi luokaksi. Tämän vuoksi tiedot eivät ole välttämättä täysin vertailukelpoisia aiempiin vuosiin.

Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Tilasto sisältää kattavasti koko maan tiedot liikunnan edistämisestä (99 % kunnista). Vuosina 2010–2020 kuntien kattavuus on ollut 68–97 prosenttia.

Vuoden 2022 erityiskysymykset

Seuraavat kunnat eivät toimittaneet tietoja: Humppila, Lestijärvi, Lumijoki ja Ypäjä. Alun perin Parikkalan kunnan tiedot puuttuivat. Tiedot lisätty 31.10.2022 julkaisun jälkeen.